

18.9.2012

Dnro 1558/4/12

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Maija Sakslin

Esittelijä: Esittelijäneuvos Tapio Rätty

ASIANOSAISUUS LAPSEN YHTEYDENPITOA RAJOITETTAESSA

1 KANTELU

Kantelija arvosteli eduskunnan oikeusasiamiehelle 20.4.2012 osoittamassaan kirjoituksessa sosiaali- ja terveystoimen menettelyä lastensuojelua koskevassa asiassa.

Kantelija kertoi, ettei hän ole saanut tavata ja pitää yhteyttä sijaishuollossa oleviin kummipoikiinsa. Hän kertoi, että asiasta olisi tehty yhteydenpidon rajoittamista koskeva päätös. Kantelukirjoituksen mukaan hän oli pyytännyt saada nähtäväkseen yhteydenpidon rajoitusta koskevan päätöksen tässä kuitenkaan onnistumatta.

- - -

3 RATKAISU

3.1 Lapsen oikeus yhteydenpitoon ja lapsen yhteydenpidon rajoittaminen

Sijaishuollon aikana sosiaalihuollosta vastaavalla toimielimellä on oikeus huostaanoton tarkoituksen toteuttamiseksi päättää lapsen olinpaikasta sekä hoidosta, kasvatuksesta, valvonnasta ja muusta huolenpidosta ja näiden toteuttamiseksi tarpeellisesta opetuksesta ja terveydenhuollosta (45 §:n 1 momentti). Mainitun säännöksen 2 momentin mukaan sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen toimivaltainen viranhaltija (tai laitoksen johtaja) päättää huostaan otetun lapsen ja tämän vanhempien sekä muiden lapsille läheisten henkilöiden välisestä yhteydenpidon rajoittamisesta siten kuin lastensuojelulaissa erikseen säädetään.

Lastensuojelulain 54 §:n mukaan sijaishuollossa olevalle lapselle on turvattava hänen kehityksensä kannalta tärkeät, jatkuvat ja turvalliset ihmissuhteet. Lapsella on säännöksen mukaan oikeus tavata vanhempiaan, sisaruksiaan ja muita hänelle läheisiä henkilöitä vastaanottamalla vieraita tai vierailemalla sijaishuoltoapaikan ulkopuolella sekä pitää heihin muuten yhteyttä käyttämällä puhelinta tai lähettämällä ja vastaanottamalla kirjeitä tai niihin rinnastettavia muita luottamuksellisia viestejä tai muita lähetyksiä.

Sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen ja lapsen sijaishuoltoapaikan on tuettava ja edistettävä lapsen ja hänen vanhempiensa sekä lapsen ja muiden hänelle läheisten henkilöiden yhteydenpitoa. Huostaanotetun lapsen hoitoa ja huolenpitoa järjestettäessä sekä päätettäessä lapsen yhteydenpidosta on pyrittävä hyvään yhteistoimintaan lapsen, hänen vanhempansa ja huoltajansa kanssa.

Lastensuojelulain 5 §:n mukaan lapselle on hänen ikäänsä ja kehitystasoa vastaavalla tavalla turvattava oikeus saada tietoja häntä koskevassa lastensuojeluasiassa ja mahdollisuus esittää siinä mielipiteensä. Lastensuojelua toteutettaessa on säännöksen mukaan kiinnitettävä erityistä huomiota lapsen tai nuoren mielipiteisiin ja toivomuksiin.

3.1.2

Yhteydenpidon rajoittaminen

Sijaishuollossa olevan lapsen oikeutta pitää yhteyttä vanhempiinsa tai muihin hänelle läheisiin henkilöihin saadaan rajoittaa, jos yhteydenpidosta ei ole voitu lastensuojelulain 30 §:ssä tarkoitettussa asiakassuunnitelmassa tai erityistä syistä muutoin sopia lapsen ja hänen vanhempiansa tai muiden läheistensä kanssa.

Edellytykset yhteydenpidon rajoittamiselle on erikseen säädetty lastensuojelulain 62 §:ssä. Yhteydenpidon rajoittamisesta on tehtävä lastensuojelulain 63 §:n mukaan määräaikainen päätös. Yhteydenpidon rajoittamista koskevasta viranhaltijan päätöksestä voidaan valittaa hallintovalituksin toimivaltaiselle hallinto-oikeudelle.

Asianosaisia, siis valituksen tekoon oikeutettuja tahoja ovat lastensuojelulain 89 §:n 3 momentin mukaan 12 vuotta täyttänyt lapsi, lapsen huoltaja sekä se henkilö, jonka yhteydenpitoa lapseen päätöksellä on rajoitettu.

3.2

Saatu selvitys ja arviointi

Sosiaali- ja terveystoimen antamasta lausunnosta ja sen liitteenä olevasta selvityksestä ilmenee, että yhteydenpidon rajoittamista koskevaa päätöstä (päätöksiä) ei ole asiassa tehty. Lausunnon mukaan "[Kantelijan nimi poistettu] ei ole katsottu olevan lastensuojeluasiassa asianosainen, joten päätöstä hänen yhteydenpidostaan lapsiin ei ole viranomaispäätöksellä rajoitettu."

Sosiaalityöntekijän selvityksen mukaan "[Kantelijan nimi poistettu] yhteydenpito lasten kanssa aiemmissa sijoitusvaiheissa ei ole ollut vakiintunutta, säännöllistä tai jatkuvaa, jotta voitaisiin katsoa olemassa olevaa yhteydenpitoa siinä mielessä rajoitettavan. Kyse on enemmänkin yhteydenpidon käynnistämisestä."

Lausunnon ja selvityksen mukaan lasten äiti on suhtautunut kielteisesti lasten ja kantelijan välisen yhteydenpidon toteuttamiseen ja sen järjestämiseen.

Sosiaalityöntekijän selvityksen mukaan yhteydenpitoasiassa työskentely jatkuu edelleen lasten äidin kanssa. Selvityksen mukaan tämän jälkeen arvioidaan kantelijan tilannetta ja hänen kykyään yhteydenpitoon.

Arvioin asiaa seuraavasti.

Perustuslain 21 §:n mukaan jokaisella on oikeus saada oikeuksiaan ja velvollisuuksiaan koskeva päätös tuomioistuimen tai muun riippumattoman lainkäyttöelimen tutkittavaksi. Säännöksen 2 momentin mukaan käsittelyn julkisuus sekä oikeus tulla kuulluksi, saada perusteltu päätös ja hakea muutosta samoin kuin muut oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin ja hyvän hallinnon takeet turvataan lailla.

Lastensuojelulain 62 §:ssä ja 89 §:ssä on säädetty yhteydenpidon rajoittamisen henkilöllisestä ulottuvuudesta, siis niistä henkilöistä, joilla on oikeus vaatia yhteydenpitoa ja joilla on yhteydenpidon rajoittamista koskevasta päätöksestä muutoksenhakumahdollisuus.

Hallintolainkäyttölain 6 §:n mukaan valitusoikeus on sillä, johon päätös on kohdistettu tai jonka oikeuteen, velvollisuuteen tai etuun päätös välittömästi vaikuttaa. Valitusoikeus olisi siten sillä henkilöllä, jolle päätöksessä on nimenomaisesti asetettu jokin velvollisuus, rajoitus tai kielto tai jolta on evätty kokonaan tai osittain jokin oikeus tai etu.

Lastensuojelulain mukaan, mikäli yhteydenpidosta ei ole voitu sopia asiakassuunnitelmassa tai muulla tavoin ja jos yhteydenpidon määrästä tai sen toteuttamistavasta on erimielisyyksiä, on asiasta tehtävä valituskelpoinen päätös.

Saamani selvityksen perusteella kantelija on vaatinut itse ja kirjoituksensa mukaan asiamiehen välityksellä sosiaali- ja terveystoimelta yhteydenpitoa toteutettavaksi hänen kummilapseensa ja muihin kirjoituksessa mainittuihin lapsiin. Sosiaali- ja terveystoimi ei ole suostunut näihin kantelijan esittämiin vaatimuksiin. Sosiaali- ja terveystoimen viranhaltijoiden ratkaisu kohdistuu siten kantelijan oikeuksiin sillä tavoin kuin hallintolainkäyttölaissa säädetään. Tämän vuoksi mielestäni asiassa olisi tullut tehdä, kun kantelijan vaatimuksiin ei suostuttu, yhteydenpidon rajoittamista koskeva kirjallinen päätös siten kuin lastensuojelulaissa säädetään. Kantelijalla olisi tämän jälkeen ollut mahdollisuus tarvittaessa saattaa asia hallinto-oikeuden käsiteltäväksi. Hallinto-oikeus olisi voinut mahdollista valitusta tutkiessaan, onko kantelijaa pidettävä lastensuojelulain tarkoittamana läheisenä henkilönä ja siis asianosaisena yhteydenpitoa koskevassa asiassa, millä tavalla kantelijan vaatimukseen tulee suhtautua ja tuleeko asiassa tapaamisia järjestää tai yhteydenpitoa muutoin toteuttaa. Mielestäni kantelijan sekä myös kyseessä olevien lasten oikeusturva olisi edellyttänyt tällaista päätöksentekomenettelyä. Totean vielä yleisesti, että ennen päätöstä yhteydenpidon rajoittamista koskevaa päätöstä on asiassa kuultava lapsen huoltajaa, kaksitoistavuotiaasta lasta ja sitä henkilöä, jota rajoitustoimenpide koskee. Lapsen mielipide ja toivomukset on aina selvitettävä.

Korostan, että yksi sijaishuollossa olevalle lapselle lainsäädännössä turvatuista oikeuksista on oikeus pitää yhteyttä ja tavata hänelle läheisiä henkilöitä. Toimielimellä on puolestaan velvollisuus edistää ja ylläpitää tämän oikeuden toteutumista.

Sosiaali- ja terveystoimi on lausunnossaan ja selvityksessään katsonut, että kysymys on ollut itse asiassa ”yhteydenpidon käynnistämisestä”. Totean tältä osin yleisesti, että sijaishuollossa olevan lapsen kannalta voi olla tärkeää se, että hänelle muodostuu sijaishuollon aikana uusia, hänen etunsa mukaisia ihmissuhteita. Lapselle voi olla myös tärkeää se, että lapsen katkoksissa olleita ihmissuhteita pyritään sijaishuollon aikana elvyttämään ja edistämään.

Sijaishuollosta vastuussa olevan toimielimen ja sen alaisten viranhaltijoiden on järjestettävä lapselle tarpeen mukainen sijaishuolto, johon kuuluu myös sen arviointi, miten ja missä laajuudessa lapsen yhteydenpito-oikeutta kulloinkin toteutetaan. Kuten edellä on esitetty, sosiaalihuollosta vastaavalle toimielimelle kuuluu oikeus päättää siitä, miten yhteydenpito toteutetaan. Tässä päätöksenteossa on otettava huomioon lapsen ja hänen vanhempiansa mielipiteet. Toimielimen ja sen alaisen toimivaltaisen viranhaltijan on kuitenkin itsenäisesti lapsen etua arvioiden tehtävä asiassa ratkaisut sekä viimekädessä asiaa koskevat päätökset.

Katson, että sosiaali- ja terveystoimi on toiminut asiassa lainvastaisesti, kun se ei ole tehnyt kantelijan vaatimuksista huolimatta kyseessä olevien lasten yhteydenpitoa koskevassa asiassa kirjallisia yhteydenpidon rajoittamista koskevia päätöksiä. Sosiaalitoimella on ollut asiasta eri käsitys. Tiedossani on, että hallintokäytännössä on kuntien sosiaalitoimissa ollut epäselvyyttä siitä ketä on pidettävä asianosaisena ja siis kenelle (ketä koskevana) yhteydenpidon rajoittamista koskeva päätös tulisi tehdä. Tämän takia tyydyn kiinnittämään sosiaali- ja terveystoimen huomiota käsitykseeni sen menettelyn lainvastaisuudesta.

- - -

4 TOIMENPITEET

Lähetän tästä päätöksestäni jäljennöksen sosiaali- ja terveystoimelle.